

РОЗРОБЛЕННЯ ТА ОБҐРУНТУВАННЯ ПРОФЕСІОГРАМИ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ТАНКОВИХ ПІДРОЗДІЛІВ

Вступ. Широкомасштабне вторгнення російської федерації на територію України стало найбільшим викликом для українського народу з часів здобуття незалежності нашою державою. Цей факт став каталізатором для розвитку військової науки як на теоретичному, так і практичному рівні, і зумовив зміни в підготовці військових фахівців різних родів та видів військ. На сьогодні невирішеною проблемою є розроблення професіограм для спеціалістів ряду військових спеціальностей, до яких належать і танкісти. Практичне застосування професіограми військовослужбовця танкового підрозділу дало б змогу покращити якість заходів професійно-психологічного відбору, вдосконалити програми підготовки, що істотно вплине на якість особового складу Збройних Сил України. Метою статті є теоретичне обґрунтування і практичне розроблення професіограми військовослужбовця танкового підрозділу.

Методи. Для встановлення основних дефініцій дослідження використано такі теоретичні методи: аналіз, синтез, узагальнення, систематизація наукових джерел. Для визначення основних складових і характеристик професіограми військовослужбовців танкових підрозділів застосовано метод аналізу документів, інструкцій і нормативних актів. За основу взято вже проведені емпіричні дослідження психологічної особливості професійної діяльності військовослужбовців танкових підрозділів, який здійснювався з використанням емпіричного методу експертного опитування.

Результати. Основу для розробки професіограми становили результати теоретичного аналізу наукових джерел, офіційних документів професійної діяльності танкових підрозділів (нормативних актів, настанов, інструкцій, статутів), психологічний аналіз професійної діяльності танкістів та результати методу експертного оцінювання, який дав змогу визначити основні індивідуально-психологічні якості військовослужбовця танкового підрозділу.

Висновки. Запропонована психограма містить такі позиції: загальні характеристики професійної діяльності військовослужбовців танкових підрозділів; перелік санітарно-гігієнічних умов і правил безпеки діяльності (сенсорне та моторне поле); негативні чинники впливу на військовослужбовців під час професійної діяльності (об'єктивні і суб'єктивні); професійні риси військовослужбовців танкових підрозділів; професійно важливі якості військовослужбовців танкових підрозділів (когнітивна, мотиваційна, емоційно-вольова, функціональна сфери та індивідуально-психологічні якості); перелік можливих помилок у роботі спеціаліста; протипоказання до професії.

Ключові слова: професіографія діяльності, професіограма, психограма, професійна діяльність, військовослужбовці танкових підрозділів.

Вступ

Збройна агресія з боку російської федерації стала поштовхом до стрімкої трансформації видів, форм і методів діяльності ЗС України. Змін зазнала структура професійної діяльності, відповідно, виникли підвищені вимоги до професійних якостей військовослужбовців, зокрема танкових підрозділів. Це зумовлено рядом причин: по-перше, у військові підрозділи надходять сучасні зразки танків, змінюючи зразки радянського періоду, що вимагає набуття відповідних навичок і компетентностей військовослужбовців та інструкторів; по-друге, відбулися зміни державно-політичного масштабу, які безпосередньо впливають на оборонний сектор, насамперед через подання нашою державою заявок на вступ до Організації Північноатлантичного договору (НАТО) і набуття повноправного членства в Європейському Союзі, що потребує імплементації значної кількості стандартів та загальною зміни системи підготовки військовослужбовців за зразками держав – членів НАТО (Юркова, 2023, с. 182).

Ефективність виконання завдань, які постали перед нашим військом, значною мірою детермінована професійним комплектуванням підрозділів та якістю їхньої підготовки. Враховуючи сучасні завдання оборонного сектору, одним із концептуальних документів, що визначають політику держави в оборонній сфері, можна вважати Стратегію воєнної безпеки України, ухвалену 25 березня 2021 р. (Командування Сухопутних..., 2018; Юркова, 2023, с. 183).

На сьогодні набувають актуальності питання дослідження та опису психологічних особливостей професійної діяльності військовослужбовців різних родів і видів військ, визначення та обґрунтування їхніх структурних і функціональних характеристик, що надалі стануть

основою для розроблення професіограм і будуть практично реалізовані під час заходів професійного відбору та підготовки військовослужбовців.

Теоретичний аналіз наукових праць показав, що питання професіографічного опису діяльності підрозділів внутрішніх військ досліджували І. Воробйова, Л. Гуменик, С. Полторак, І. Сулятицький; підрозділів прикордонників – Є. Потапчук, О. Сафін; підрозділів Національної гвардії – О. Колесніченко, Я. Мацегора, І. Приходько; тему розроблення професіограми юристів та офіцерів тактичного рівня ЗС України – В. Рижиков. Попри ґрунтовну розробленість питання професіографії фахівців екстремального профілю, у науковій літературі немає опису характеристик значної кількості військових спеціальностей різних родів і видів військ ЗСУ, у тому числі танкових підрозділів.

Об'єктом дослідження є професіографія ризиконебезпечних професій, **Метою** є практичне розроблення і теоретичне обґрунтування професіограми військовослужбовця танкового підрозділу. Для досягнення цієї мети було визначено такі **завдання**:

- здійснити теоретичний огляд наукових праць, присвячених професіографії;
- виокремити типові характеристики професіограми представників ризиконебезпечних професій;
- визначити специфіку професійної діяльності військовослужбовців танкових підрозділів;
- розробити та обґрунтувати професіограму військовослужбовців танкових підрозділів.

Методи

Використано такі теоретичні методи дослідження: аналіз, синтез, узагальнення, систематизацію наукових джерел – для визначення сутності основних понять

дослідження, його теоретико-методологічної бази; аналіз документів, інструкцій і нормативних актів – для визначення конструкції професіограми військовослужбовців танкових підрозділів та виокремлення її характерологічних особливостей.

Результати

Для молоді надзвичайно важливо визначитися з майбутньою професією, тому що від цього вибору залежать подальший життєвий шлях і доля людини. Для цього необхідно знати про майбутню професію майже все: процес підготовки і становлення фахівця; перелік знань, навичок і вмінь, якими має володіти фахівець; опис психолого-фізіологічних якостей, які мають бути сформовані у фахівця для успішного виконання своїх професійних обов'язків; практичну спрямованість майбутньої професії. Особливо важливо не помилитися, коли обираєш військову кар'єру, тому що від професійності та фахової компетенції військового фахівця залежить його майбутнє. Водночас через несформованість основ професійного відбору з урахуванням необхідних здібностей і якостей для повного й ефективного опанування майбутньою професією неможливо досягнути високого рівня підготовки військового фахівця (Звіт про науково-дослідну..., 2020; Кряж, 2002).

За результатами вивчення сучасних теоретичних концепцій психології праці доходимо висновку, що ефективний професійний психологічний відбір має ґрунтуватися на виявленні та зіставленні особистісних характеристик конкретного суб'єкта діяльності з наявною моделлю професії, до складу якої входять як основні професійно важливі якості і мотиви діяльності, що дає змогу досягти професіоналізму (акмеологічні інваріанти), так і психологічні якості, що негативно впливають на професійну діяльність (Тімченко та ін., 2016, с. 46).

Розвиваючи тему психології професійної діяльності працівників внутрішніх справ, Л. Гуменюк та І. Сулятицький першочерговим завданням визначали саме професіографічне вивчення провідних сфер діяльності в цій структурі. Як основну передумову розв'язання проблем ефективного розподілу та застосування кадрового потенціалу, спрощення процесу відбору та процедури підготовки (перепідготовки) кадрів, оптимізації професійної діяльності та мінімізації випадків травматизму та захворювань науковці вбачали в ґрунтовному професіографічному дослідженні професійної діяльності працівників внутрішніх справ України. Основною метою професіографічного вивчення основних видів діяльності в органах внутрішніх справ України стало визначення вимог до індивідуальних психологічних, психофізіологічних та особистісних властивостей і якостей працівників, а також сукупності професійно важливих якостей, необхідних для оволодіння професією, створення на їхній основі еталонної моделі фахівця-професіонала (Гуменюк, & Сулятицький, 2011, с. 28).

Знання теоретичних аспектів професіографії діяльності офіцера кадрового органу як суб'єкта праці свідомо допомогли молодим офіцерам під час обрання професії, у перспективі – формувати їхні професійні плани, окреслювати у свідомості інтерес за напрямом кадрової діяльності; формувати переконання і стимулювати до розвитку в собі певних якостей, здобуття необхідних знань та вмінь у заданому напрямі діяльності для досягнення в майбутньому кар'єрного зростання (Крушельницька, 2003, с. 91).

Підготовка сучасного офіцера-психолога ЗСУ має на меті забезпечити гармонійний розвиток особистості офіцера, що допомагає зростати всім його потенційним можливостям. Вирішальну роль у цьому відіграє профе-

сійна діяльність військового, і лише в разі забезпечення відповідності, адекватності потенційних можливостей і здібностей майбутнього фахівця можна очікувати і високих показників діяльності, а головне – особистої задоволеності (Юрков, 2021). Акмеографічний (професіографічний) підхід до вивчення службово-бойової діяльності військовослужбовців Національної гвардії України ґрунтується на застосуванні комплексу методів, зокрема аналізі документації, експертному оцінюванні, бесіді, спостереженні, акмеографії та аналітичній професіографії (Тімченко та ін., 2016, с. 47). Психологічний відбір і розподіл кадрів містить: розроблення професіограм на кожен військову спеціальність, оптимізацію заходів професійно-психологічного відбору та розподілу особового складу для сумісної групи військовим фахом; надання висновку щодо професійної придатності військовослужбовців для навчання або перепідготовки; комплектування військових підрозділів (Головне управління..., 2019, с. 9).

Таким чином, професіограма – це карта, у якій розкриті необхідні умови та характеристики професійної діяльності, окремих вимог і професійно важливих якостей, якими має володіти працівник (Крушельницька, 2003, с. 319).

Професіографічне вивчення має кінцеву мету, а саме, створення професіограми – документа, у якому наведено комплексний, систематизований і всебічний опис об'єктивних характеристик професії та сукупності її вимог до індивідуально-психологічних особливостей людини (Карпіловська та ін., 1997, с. 6). Ядром професіограми є психограма, у якій розкрито спеціальний зміст і специфічну структуру професії, надано повний опис психологічних характеристик та професійно важливих особистісних якостей спеціаліста. Професіограму військовослужбовців танкових підрозділів розроблено на основі теоретичного аналізу наукових джерел (Тімченко та ін., 2016; Гуменюк, 2016; Карпіловська та ін., 1997; Приходько, 2008; Мельник, 2019; Мордюшенко, 2013; Удовенко, 2007), вивчення офіційних документів професійної діяльності танкових підрозділів (нормативних актів, настанов, інструкцій, статутів) (Командування Сухопутних..., Ч. 2, 2016а; Командування Сухопутних..., Ч. 3, 2016b; Головне управління..., 2015; Міністерство оборони України, 2022; Командування Сухопутних..., 2018; Рада національної безпеки і оборони України, 2021; Юркова, 2021; Юркова, 2023) та психологічного аналізу професійної діяльності танкістів, що дало змогу виявити особливості робочого середовища та обсяг навантажень на психічну і фізичну сфери, які впливають як на успішність реалізації професійних завдань, так і на функціональну надійність військовослужбовців (Юркова, 2021, с. 240). Застосований метод експертного оцінювання дав змогу визначити основні індивідуально-психологічні якості військовослужбовця танкового підрозділу, необхідні для ефективного виконання поставлених завдань (Юркова, 2023, с. 77).

Професіограма військовослужбовця танкового підрозділу чітко визначає сферу діяльності фахівця, переважні види діяльності та якості, необхідні для ефективного виконання функціональних обов'язків.

1. Загальні характеристики професійної діяльності військовослужбовців танкових підрозділів. Від початку воєнної агресії російської федерації військовослужбовці танкових підрозділів ведуть оборонні та наступальні бої вдень і вночі, виконують бойові завдання на відкритій місцевості та в населених пунктах. Спектр діяльності танкових підрозділів дуже широкий, адже саме вони є "сталевим хребтом" Сухопутних військ ЗС України. Танкісти відіграють провідну роль у загально-

військовому бою і мають бездоганно володіти прийомними позиційної та маневреної оборони, швидко переходити до наступальних дій і шикуватися в бойові порядки. Як відомо, танковий підрозділ належить до автоматизованих систем, для яких притаманне спільне виконання бойових завдань, ефективність якого залежить від чіткого розподілу функціональних обов'язків, синхронності і злагодженості дій між відділеннями та всередині кожного екіпажу.

2. Санітарно-гігієнічні умови і безпека діяльності.

Переважну більшість часу професійної діяльності військовослужбовці перебувають всередині танка на визначених позиціях. Робоче місце в корпусі танка поділено на сенсорне і моторне поля.

Для *моторного поля* танкіста характерні: маленький, стиснений простір робочого місця, обмеженість рухів кінцівками; щільна загазованість внутрішнього простору танка, наявність різких запахів (паливно-мастильних матеріалів, вихлопних газів), герметичність танка під час форсування водних перешкод; наявність значної кількості механізмів, що рухаються, пристроїв та приладів; значна теплопровідність (тепловтрата взимку та нагрівання машини влітку); специфічність захисного одягу та його елементів (танковий комбінезон, шоломофон).

Для *сенсорного поля* характерна швидкоплинність, адже воно поєднує внутрішній простір навколо корпусу машини та зовнішнє середовище. До внутрішнього простору належать – накази командира, показники приборів; до зовнішнього – позиція танка в бойовому порядку, швидкість пересування, відстань до противника, погодні умови, якість видимості, загальна локація місцевості та обстановка, що склалася на полі бою.

3. Негативні чинники впливу на військовослужбовців під час професійної діяльності. На військовослужбовців танкового екіпажу під час професійної діяльності негативно впливають об'єктивні та суб'єктивні чинники.

Об'єктивні чинники незмінні, постійні, їхній вплив не залежить від особистості:

- зовнішній простір – простір навколо корпусу танка, найбільш значимими параметрами якого є раптовість, тривалість, інтенсивність бойових дій, новизна виконання бойового завдання, пристріляність позицій, наявність інженерних споруд, укриттів, час доби, обмеженість видимості, покриття дороги (асфальт, пісок, бездоріжжя), погодні умови (взимку броня охолоджується, а влітку занадто нагрівається);

- внутрішній простір – устаткування моторного поля, кількість інформації, яка надходить (дефіцит або перенасичення за малий проміжок часу), необхідність для командира танка контролювати роботу всього екіпажу, а також постійні вібрації, коливання, гуркіт агрегатів, які працюють тощо.

Суб'єктивні чинники впливають на такі сфери: когнітивну (дефіцит інформації або її велика кількість, інтенсивна зміна обстановки), мотиваційну (рівень професійної підтримки та навченості підрозділу, інформаційна ізоляція, відсутність довіри до командування), емоційну (болісне сприйняття жорстоких картин бою, особисте ставлення до війни, тривала розлука з рідними, втрата товаришів, особливо членів екіпажу, психологічна сумісність членів екіпажу, психологічний мікроклімат у колективі, тривале перебування в умовах замкнутого простору); поведінкову (відсутність бойового досвіду, страх припуститися помилки під час професійної діяльності, фізичне та психічне виснаження, низький рівень освоєння бойової машини).

4. Професійні риси військовослужбовців танкових підрозділів:

А. Спрямованість діяльності:

- підтримання позитивного психічного стану та формування і розвиток лідерських якостей;
- вивчення і засвоєння своїх обов'язків для виконання повсякденної діяльності та дій у бойових умовах;
- вивчення можливостей і завдань, які потрібно вирішувати підрозділам у бою;
- вміння організовувати бій на місцевості, чітко ставити бойові завдання, орієнтуватися в бойовій обстановці, вміло управляти екіпажем у бою.

Б. Загальні знання: управління повсякденною діяльністю; національно-патріотична підготовка; психологічна підготовка; розвідувальна підготовка; тактична медицина; інженерна підготовка; підготовка зі зв'язку; підготовка з РХБ-захисту; військова топографія; стройова підготовка; фізична підготовка; тактична підготовка; вогнева підготовка; водіння; технічна підготовка.

В. Професійні знання:

- ведення загальновійськового бою, функціональні обов'язки, послідовність і порядок роботи в усіх видах бою, вимоги бойових статутів Сухопутних військ;
- штатне озброєння, правила стрільби, прийоми та способи ведення вогневого ураження;
- матеріальна частина обладнання танка;
- будова, технічні можливості, правила безпечної експлуатації та обслуговування танка;
- вимоги керівних документів до забезпечення безаварійної експлуатації та обслуговування танка;
- заходи безпеки під час експлуатації;
- озброєння і тактика дій ворога;
- послідовність здійснення розвідки;
- способи і послідовність інженерного обладнання та маскуванню вогневої позиції танка;
- тактико-технічні характеристики засобів маскуванню та способи їх застосування;
- правила ведення переговорів штатними засобами зв'язку;
- маскувальні властивості місцевості для вибору і зайняття позиції;
- порядок надання першої медичної допомоги пораненим під час евакуації та в умовах бойових дій;
- правила безпеки.

Г. Професійні вміння:

- діяти в різних видах бою, під час маршу та виконання інших завдань;
- раціонально використовувати штатне озброєння для найбільш ефективного ураження різноманітних цілей противника зі штатного озброєння;
- приводити штатне озброєння, особисту зброю до бою;
- вповнено виконувати роботи з експлуатації та обслуговування штатного озброєння;
- обладнувати і маскувати вогневу позицію;
- проводити заходи захисту від запалювальної та високоточної зброї;
- готувати місце відпочинку з табельних та підручних засобів;
- застосовувати засоби радіозв'язку з дотриманням вимог безпеки радіомаскування;
- орієнтуватися на місцевості по карті та без неї;
- надавати домедичну допомогу пораненим;
- дотримуватися заходів безпеки.

5. Професійно важливі якості військовослужбовців танкових підрозділів:

А. У когнітивній сфері:

- зацікавленість вирішувати нові (складні) завдання професійної діяльності;
- здатність продукувати новітні, креативні варіанти вирішення професійних завдань;
- здатність встановлювати причинно-наслідкові зв'язки між подіями та наслідками;
- здатність швидко сприймати, якісно обробляти значний обсяг інформації.

Б. У мотиваційній сфері:

- інтерес до професії та її цінностей;
- мотиваційна спрямованість на саморозвиток;
- мотиваційна спрямованість на ідентифікацію себе як професіонала;
- мотивація до отримання бажаного статусу і впливовості.

В. В емоційно-вольовій сфері:

- адекватне сприйняття специфіки умов військової служби (побут, розпорядок дня, принцип єдиначальності);
- відповідальність за прийняті рішення в умовах бойових дій та усвідомлення їхніх наслідків;
- самоконтроль (толерантність до стресу, резистентність);
- здатність до спільних (колективних), рішучих, ініціативних дій.

Г. У функціональній сфері:

- вміння просторово мислити (здатність до відображення просторових і часово-просторових властивостей та стосунків у навколишньому середовищі);
- здатність ефективно працювати в умовах замкненого простору;
- фізична розвиненість, витривалість;
- здатність тривало зберігати високу активність.

Д. Індивідуально-психологічні якості:

- почуття військового обов'язку, патріотизму;
 - усвідомлення важливості професійної діяльності танкіста;
 - здатність організувати спільну діяльність і контролювати її результати;
 - комунікабельність, вміння працювати в колективі.
- 6. Перелік можливих помилок у роботі спеціаліста:**
- випадіння елементів робочого процесу;
 - неправильне розпізнавання наказу (команди);
 - недотримання послідовності виконання окремих елементів робочого процесу;
 - логічні помилки (неправильний вибір дій, помилки в умовиводах);
 - стереотипне повторення вже виконаних дій;
 - виконання дій за наявності заборонних сигналів;
 - відхилення від заданого значення параметра під час виконання дій (стеження, встановлення показників у приладі тощо);
 - інформаційне перевантаження, коли швидкість надходження інформації перевищує можливості з її прийому, обробки та /або інформаційне перевантаження (монотонність роботи);
 - вплив зовнішніх перешкод;
 - результати втоми;
 - відсутність необхідної мотивації (відсутність спрямованості на виконання діяльності, недбале ставлення до роботи, відсутність зацікавленості в ній тощо).

7. Протипоказання до професії:

- слабкий тип нервової системи;
- низький рівень інтелектуального розвитку (низький рівень аналітичних здібностей, порушення встановлення причинно-наслідкових зв'язків, орієнтування у просторі);
- психологічні особливості (клаустрофобія, захитування, непереносність гучного шуму, загазованості, проблеми з голосовим апаратом).

Дискусія і висновки

У ході аналізу наукових джерел з'ясовано, що професіографія є комплексним методом дослідження всіх аспектів професійної діяльності особистості. Результатом професіографії є створення професіограми, у якій розкрито всі особливості професійної діяльності та професійного середовища. Ґрунтовною складовою професіограми є психограма, яка акумулює специфічні вимоги до особистості спеціаліста.

Таким чином, професіограма військовослужбовця танкового підрозділу містить такі складові: загальні характеристики професійної діяльності військовослужбовців танкових підрозділів; перелік санітарно-гігієнічних умов і правил безпеки діяльності (сенсорне та моторне поле); негативні чинники впливу на військовослужбовців під час професійної діяльності (об'єктивні та суб'єктивні); професійні риси військовослужбовців танкових підрозділів; професійно важливі якості військовослужбовців танкових підрозділів (когнітивна, мотиваційна, емоційно-вольова, функціональна сфери та сфера індивідуально-психологічних якостей); перелік можливих помилок у роботі спеціаліста; протипоказання до професії.

Список використаних джерел

- Головне управління по роботі з особовим складом Збройних Сил України. (2015). *Методичні рекомендації з організації професійно-психологічного відбору у Збройних Силах України*. (Затверджено Генштабом ЗСУ, 06.08.2015).
- Головне управління морально-психологічного Забезпечення Збройних Сил України. (2019). *Спеціальна підготовка (фахова підготовка)*. СТІ 101.A26B (Наказ № 148 від 04.12.2019 р.). https://sprotyvg7.com.ua/wp-content/uploads/2022/05/%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%BD%D0%B4%D0%B0%D1%80%D1%82-%D1%84%D0%B0%D1%85%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D1%97-%D0%BF%D1%96%D0%B4%D0%B3%D0%BE%D1%82%D0%BE%D0%B2%D0%BA%D0%B8-101%D0%9026%D0%92_04.12.2019.pdf
- Гуменюк Л.І., & Сулятицький І.В. (2011). *Психологія професійної діяльності працівників органів внутрішніх справ*. Львів: ДУВС.
- Звіт про науково-дослідну роботу. (2020). *Теоретико-методологічне обґрунтування професіографічного профілю професійної підготовки офіцера ЗСУ – командира військового підрозділу тактичного рівня за стандартами країн НАТО та країн партнерів (шифр "Професіограма")*. ВІКНУ.
- Карпіловська, С.Я., Мітельман, Р.Й., Синявський, В.В., Ткаченко, О.М., Федоршин, Б.О., & Ящишин, О.О. (1997). *Основи професіографії*. МАУП. Командування Сухопутних військ Збройних Сил України. (2016a). *Бойовий статут механізованих і танкових військ Сухопутних військ Збройних Сил України*. Ч. 2. https://sprotyvg7.com.ua/wp-content/uploads/2022/11/2_%D0%A1%D0%91%D0%9F-3-010204.5657-%D0%91%D0%9E%D0%99-%D0%A1%D0%A2%D0%90%D0%A2%D0%A3%D0%A2-%D0%9C%D0%A2%D0%92-%D0%A7-%D0%86%D0%86.pdf
- Командування Сухопутних військ Збройних Сил України. (2016b). *Бойовий статут механізованих і танкових військ Сухопутних військ Збройних Сил України*. Ч. 3. <https://tck.pl.ua/wp-content/uploads/2021/02/Voynovy-statut-mekhanizovanykh-i-tankovykh-viysk-SV-ZSU.pdf>
- Командування Сухопутних військ Збройних Сил України. (2018). *Тимчасова програма поглибленої фахової підготовки спеціалістів танкових підрозділів*. Київ.
- Крушельницька, Я.В. (2003). *Фізіологія і психологія праці*. КНЕУ.
- Кржя, В. (2002). *Психологические основы профконсультации и профотбора*. Харьковський національний університет ім. В.Н. Каразіна. <https://ekhnuir.karazin.ua/handle/123456789/9063>
- Мельник, О. (2019). Теоретичні аспекти професіографії діяльності офіцерів кадрового органу. *Вісник Національного університету оборони України*, 1(51), 84–92.

Міністерство оборони України. (2022). *Про затвердження інструкції з організації професійно-психологічного відбору у Збройних Сил України та Державній спеціальній службі транспорту*. (Наказ Міністра оборони України від 12.09.2022 р. № 272). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1088-22#Text>

Мірошніков, С.В., Каленський, А.А., Шворов, С.А., Сморгчов, А.Б., & Присяжнюк, В.А. (2008). *Тактична підготовка солдата, механізованого відділення і взводу*. Видавничий географічний літератури "Обрії".

Мордюшенко, С.М. (2013). *Професіографічний аналіз діяльності кінологів-рятувальників МНС*. [Дис. канд. психол. наук, Держ. служба України з надзв. ситуацій]. Нац. ун-т цив. захисту України. <http://www.disslib.org/profesiografichniy-analiz-dialnosti-kinolohiv-rjatuvalnykiv-mns.html>

Приходько, І.І. (2008). *Професійний психологічний відбір майбутніх офіцерів внутрішніх військ МВС України*. Академія внутрішніх військ МВС України.

Приходько, І.І., Мацегора, Я.В., Колесніченко, О.С., & Юр'єва Н.В. (2021). *Професіографія службово-бойової діяльності військовослужбовців Національної гвардії України*. (Ред.). І.І. Приходька. Національна академія Національної гвардії України.

Рада національної безпеки і оборони України. (2021). *Стратегія воєнної безпеки України* (Указ Президента України від 25 березня 2021 р. № 121/2021). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0022525-21#Text>

Рижиков, В.С. (2010). *Теорія і практика конструювання цільових моделей (професіограм) та процесу професійної підготовки майбутніх юристів*. ТОВ "Айлант".

Тімченко, О.В., Воробйова, І.В., Приходько, І.І., Полторак, С.Т., & Липатов, І.І. (2016). (Ред.). І.І. Приходька. 2-ге вид. *Автоматизований психодіагностичний комплекс визначення професійної придатності кандидатів на військову службу у внутрішні війська МВС України і навчання у вищих військових навчальних закладах МВС України*. НА НГУ. <http://repositsc.nuczu.edu.ua/handle/123456789/4003>

Удовенко, Л. (2007). Психологічна професіографія. *Персонал*, № 9. 13–17. <http://personal.in.ua/article.php?ida=580>

Юрков, А.В. (2021). Технологія розробки та обґрунтування змістової складової професіограми офіцера-психолога Збройних Сил України. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Військово-спеціальні науки*, 2(46), 28–32.

Юркова, О.І. (2021). Психологічний аналіз професійної діяльності військовослужбовця танкового підрозділу під час виконання бойового завдання. *Габітус*, Вип. 21, 238–243. <https://doi.org/10.32843/2663-5208.2021.21.42>

Юркова, О.І. (2023). *Розвиток психологічної готовності військовослужбовців танкових підрозділів до виконання бойових завдань*. [Дис. д-ра філософії (спеціальність психологія)]. Національний університет оборони України. <https://nuou.org.ua/assets/documents/dr-kep-iur-23.pdf>

References

Ground Forces Command of the Armed Forces of Ukraine (2016a). *Combat charter of the mechanized and tank troops of the Ground Forces of the Armed Forces of Ukraine*. Part 2. https://protvyg7.com.ua/wp-content/uploads/2022/11/2_%D0%A1%D0%91%D0%9F-3-010204.5657-%D0%91%D0%9E%D0%99-%D0%A1%D0%A2%D0%90%D0%A2%D0%A3%D0%A2-%D0%9C%D0%A2%D0%92-%D0%A7-%D0%86%D0%86.pdf

Ground Forces Command of the Armed Forces of Ukraine. (2016b). *Combat charter of the mechanized and tank troops of the Ground Forces of the Armed Forces of Ukraine*. Part 3. <https://tck.pl.ua/wp-content/uploads/2021/02/Boyovy-statut-mekhanizovanykh-i-tankovykh-viysk-SV-ZSU.pdf> [in Ukrainian].

Ground Forces Command of the Armed Forces of Ukraine (2018). *Temporary program of in-depth professional training of tank unit specialists*. Kyiv [in Ukrainian].

Humenyuk, L.Y., & Sulyatskiy, I.V. (2011). *Psychology of the professional activity of employees of internal affairs bodies*. LvDUVS [in Ukrainian].

Karpilovska, S.Ya., Mitelman, R.Y., Sinyavskiy, V.V., Tkachenko, O.M., Fedoryshyn, B.O., & Yashchynshyn, O.O. (1997). *Basics of profession*. MAUP [in Ukrainian].

Krushelnyska, Ya.V. (2003). *Physiology and psychology of work*. KNEU [in Ukrainian].

Kryazh, V. (2002). *Psychological foundations of professional counseling and professional selection*. Kharkiv National University named after V.N. Karazin [in Russian]. <https://ekhnuir.karazin.ua/handle/123456789/9063>

Main Department of Moral and Psychological Support of the Armed Forces of Ukraine. (2019). *Special training (professional training)*. STI 101.A26B. (Order No. 148 dated 04.12.2019). https://protvyg7.com.ua/wp-content/uploads/2022/05/%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%BD%D0%B4%D0%B0%D1%80%D1%82-%D1%84%D0%B0%D1%85%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D1%97-%D0%BF%D1%96%D0%B4%D0%B3%D0%BE%D1%82%D0%BE%D0%B2%D0%BA%D0%B8-101%D0%9026%D0%92_04.12.2019.pdf

Main Directorate for Work with Personnel of the Armed Forces of Ukraine. (2015). *Methodological recommendations for the organization of professional and psychological selection in the Armed Forces of Ukraine*. (Approved by General Staff of the Armed Forces of Ukraine on August 6, 2015) [in Ukrainian].

Melnyk, O. (2019). Theoretical aspects of the profession of personnel agency officers. *Bulletin of the National University of Defense of Ukraine*, 1(51), 84–92 [in Ukrainian].

Ministry of Defense of Ukraine. (2022). *On the approval of instructions on the organization of professional and psychological selection in the Armed Forces of Ukraine and the State Special Service of Transport* (Order of the Minister of Defense of Ukraine dated September 12, 2022, No. 272). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1088-22#Text>

Miroshnikov, S.V., Kalenskiy, A.A., Shvorov, S.A., Smorchkov, A.B., & Prysiazhniuk, V.A. (2008). *Tactical training of a soldier, a mechanized detachment and a platoon teaching method. Manual*. Publishing house of geographical literature "Obrii" [in Ukrainian].

Mordyushenko, S.M. (2013). *Professional analysis of the activities of dog rescuers of the Ministry of Emergency Situations*. [Dis. PhD (Psychol.), State Service of Ukraine for Emergency Situations]. National University of Civil Defense of Ukraine. <http://www.disslib.org/profesiografichniy-analiz-dialnosti-kinolohiv-rjatuvalnykiv-mns.html>

National Security and Defense Council of Ukraine. (2021). *Military Security Strategy of Ukraine* (Decree of the President of Ukraine dated March 25, 2021 No. 121/2021). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0022525-21#Text>

Prykhodko, I.I. (2008). *Professional psychological selection of future officers of the internal forces of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine*. Academy of Internal Troops of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine [in Ukrainian].

Prykhodko, I.I., Matsegora, Y.V., Kolesnichenko, O.S., & Yuryev, N.V. (2021). *Professionalism of service and combat activities of servicemen of the National Guard of Ukraine*. (Ed.). I.I. Pryhodko. National Academy of the National Guard of Ukraine.

Report on the research work (2020). *Theoretical and methodological substantiation of the professional profile of the professional training of an officer of the Armed Forces - commander of a tactical-level military unit according to the standards of NATO countries and partner countries* (code "Profesigram"). VIKNU [in Ukrainian].

Ryzhikov, V.S. (2010). *Theory and practice of designing target models (professionograms) and the process of professional training of future lawyers*. LLC "Ailant". [in Ukrainian].

Timchenko, O.V., Vorobyova, I.V., Prykhodko, I.I., Poltorak, S.T., & Lipatov, I.I. (2016). (Ed.). I.I. Pryhodko, 2nd ed. *Automated psychodiagnostic complex for determining the professional suitability of candidates for military service in the internal troops of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine and training in higher military educational institutions of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine*. NA NSU. [in Ukrainian]. <http://repositsc.nuczu.edu.ua/handle/123456789/4003>

Udovenko, L. (2007). Psychological professionography. *Personnel*, No. 9, 13–17. <http://personal.in.ua/article.php?ida=580> [in Ukrainian].

Yurkov, A.V. (2021). Development technology and substantiation of the content component of the professional profile of an officer-psychologist of the Armed Forces of Ukraine. *Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv. Military special sciences*, 2(46), 28–32 [in Ukrainian].

Yurkova, O.I. (2021). Psychological analysis of the professional activity of a soldier of a tank unit during a combat mission. *Habitus*, No. 21, 238–243 [in Ukrainian]. <https://doi.org/10.32843/2663-5208.2021.21.42>

Yurkova, O.I. (2023). *Development of the psychological readiness of servicemen of tank units to perform combat tasks*. [Dis. PhD Philos. (specialty Psychology)]. National University of Defense of Ukraine. <https://nuou.org.ua/assets/documents/dr-kep-iur-23.pdf> [in Ukrainian].

Отримано редакцію журналу / Received: 17.10.23

Прорецензовано / Revised: 25.10.23

Схвалено до друку / Accepted: 31.10.23

Olha YURKOVA, PhD
ORCID ID: 0000-0002-5679-6584
e-mail: olha.yurkova@knu.ua
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

DEVELOPMENT AND JUSTIFICATION OF THE PROFESSION GRAPH MILITARY OFFICERS OF TANK UNITS

Background. *The full-scale invasion of the Russian Federation on the territory of Ukraine has become the biggest challenge for the Ukrainian people since the independence of our state. This fact became a catalyst for the development of military science at both the theoretical and practical levels and led to changes in the training of military specialists of various branches and types of troops. To date, the unsolved problem is the development of occupational profiles for specialists in a number of military specialties, including tankers. The practical application of the occupational profile of a soldier of a tank unit would make it possible to improve the quality of professional and psychological selection measures, to improve training programs, which will significantly affect the quality of the personnel of the Armed Forces of Ukraine. The purpose of the article is the theoretical substantiation and practical development of the professional profile of a soldier of a tank unit.*

Methods. *To establish the main definitions of the research, we used theoretical methods, such as: analysis, synthesis, generalization, systematization of scientific sources. The method of analyzing documents, instructions and regulations was used to determine the main components and characteristics of the professional profile of the military personnel of tank units. Also, our research was based on the empirical research we have already conducted on the psychological characteristics of the professional activity of the military personnel of tank units, which was carried out using the empirical method of an expert survey.*

Results. *The basis for the development of the professionogram was: the results of a theoretical analysis of scientific sources, official documents of the professional activity of tank units, a psychological analysis of the professional activity of tankers and the results of the expert evaluation method, which made it possible to determine the main individual and psychological qualities of the military personnel of tank unit.*

Conclusions. *The proposed psychogram contains the following positions: general characteristics of the professional activity of the military personnel of tank units; a list of sanitary and hygienic conditions and safety rules of activity (sensory and motor field); negative factors of influence on military personnel during their professional activities (objective and subjective); professional traits of the military personnel of tank units; professionally important qualities of the military personnel of tank units (cognitive, motivational, emotional and volitional, functional spheres and individual psychological qualities); a list of possible errors in the specialist's work; contraindications to the profession.*

Keywords: *professional activity, professionogram, psychogram, professional activity, military personnel of tank units.*

Автор заявляє про відсутність конфлікту інтересів. Спонсори не брали участі в розробленні дослідження; у зборі, аналізі чи інтерпретації даних; у написанні рукопису; в рішенні про публікацію результатів.

The author declares no conflicts of interest. The funders had no role in the design of the study; in the collection, analyses or interpretation of data; in the writing of the manuscript; in the decision to publish the results.